

גט מעושה ביד גויים

במשנה בגיטין¹ נאמר: "גט מעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול...". ופותרת הגמ' שם: "אמר ר"ז אמר שמואל גט המעושה בישראל: כדין – כשר, שלא כדין – פסול ופוסל, ובעובדי כוכבים: כדין – פסול ופוסל, שלא כדין – אפי' ריח הגט אין בו".

והגמרא במקום מקשה על מימרא זו ממ"נ אם גויים בני עישוי ניהו למה אם עכו"ם מעשים כדין הגט פסול ופוסל, ולא אמרינן דכשר לכתחילה. ואם אינם בני עשוי, גם אם מעשים כדין צ"ל הדין דאפי' ריח הגט אין בו.

רב משרשיא עונה שאכן עכו"ם הינם בני עשוי, ובכל זאת הגט פסול מדרבנן, מחשש שמא האשה תתלה עצמה בעכו"ם, ועל ידו תפקיע עצמה מבעלה.

בהמשך דוחה הגמ' את דברי רב משרשיא באומרה: "אלא הא דרב משרשיא בדותא היא". סיבת הדחיה היא שהרי לדעתו גם עכו"ם המעשים שלא כדין, היו צריכים לפסול רק מדרבנן, כישראל המעשים שלא כדין, שהרי גם עכו"ם הינם בני עשוי. ודין זה לא מתיישב עם דעת רב נחמן אמר שמואל, שפסק בעכו"ם המעשים שלא כדין: "אפי' ריח הגט אין בו".

ולמסקנה הגמ' מעמידה דעכו"ם לאו בני עשוי. והסיבה שבכל זאת פוסלים הם לכהונה ואפי' מעשים כדין, הינה מחשש שמא יבואו להחליף במעושה ע"י ישראל כדין ולומר שגם הוא אינו גט למרות שהוא גט גמור.

הרמב"ם בחיבורו ה"יד התזקה"² פסק: "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש, בית-דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכים אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט, והוא גט כשר... ואם הגויים מעצמם אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול".

והקשה עליו הכס"מ שם מדוע פסק בגויים שאנסוהו עפ"י דין שהפסול הינו מדרבנן הרי הגמ' דחתה את דברי רב משרשיא לחלוטין באומרה: "הא דרב משרשיא **בדותא היא**" ולא מציינו שתפסק ההלכה כמי שנדחו דבריו, ואם פסק הרמב"ם כתירוצה הסופי של הגמ' שעכו"ם אינם בני עשוי כלל, אי"כ צ"ל פסול מן התורה? ומוסיף הכס"מ ומקשה, שגם מלשון דברי ר"נ אמר שמואל פסול ופוסל משמע שהפסול מדאורייתא ופוסל מדרבנן לכהונה?

הכס"מ מנסה לישוב הרמב"ם עפ"י גמרא בבב"ב³ שמקשה ממשנתנו ועונה עפ"י תירוצו של רב משרשיא בסוגייתנו, משמע דקיי"ל כמותו. והרמב"ם פסק כסוגיה בבב"ב. אלא שהכס"מ דוחה את תירוצו זה, מכיון שסוגייתנו היא הסוגיה המרכזית בנושא

1. דף פ"ח ע"ב.

2. פרק ב' מהל' גירושין הל' כ'.

3. דף מ"ח ע"א.

גט-מעושה ועל הרמב"ם היה לפסוק כסוגיתינו או לפחות לפסוק שהאשה ספק מגורשת, שמה אינה מגורשת כלל כסוגיתינו.

הלח"מ במקום מנסה לישב, שאכן הרמב"ם פוסק כרב משרשיא. ומחדש בדברי רב משרשיא שגם הוא מודה שעכו"ם לאו בני עשוי נהו. ובכל זאת סובר, דד"ת גט המעושה ביד עכו"ם כשר, כיון שמן הדין מצווה הבעל לגרשה⁴. ומסביר הלח"מ, שהגמ' בסוגיתינו דחתה את דברי רב משרשיא מפני שלא הבינה בדבריו שמצווה לגרש ולכן ד"ת הגט כשר, אך בסוגיא בב"ב ידעו את פי דבריו ולכן הביאוהו שם. ופסק הרמב"ם כסוגיא בב"ב מפני ששם נמצאת ה"הבנה הנכונה". אלא שדברי הלח"מ קשים וכי סוגיתינו לא ירדה לעומק דעתו של רב משרשיא? וצ"ע.

ה"ים של שלמה⁵ אומר: "אלא שנראה בעיני שהרמב"ם אגב שיטפא דגט מעושה שלא כדין בישראל דפסול כתב כן...". כלומר היש"ש הבין ברמב"ם שכוונתו שאכן גט מעושה כדין ביד עכו"ם פסול מדאוריתא. ולכאורה דברי היש"ש אלו תמוהים מאד שהרי הרמב"ם במפורש ומיד בהמשך כותב: "ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גויים ובין ביד ישראל דבשניהם הגט לא בטל. וצ"ע.

החזו"א⁶ מסביר, שהרמב"ם פסק כסוגיא בב"ב. ומה שהקשתה הגמ' בסוגיתינו על רב משרשיא, מתרץ החזו"א: "דבכותים שלא כדין, ליכא סרך גיטא כלל, ולא שייך נמי למגזר אטו כדין". ואף דברי החזו"א צ"ע שהרי לדעת רב משרשיא כל פסול עכו"ם הינו מדרבנן, וא"כ מדוע אין כלל סרך גט בעכו"ם שלא כדין?!

ונראה לישב את דברי הרמב"ם עפ"י מהלך סוגיתינו. בבוא הרמב"ם לפסוק נמצאים לפניו דברי ר"נ בשם שמואל, ושני נסיונות הגמ' להבינם. נסיונות אשר כל אחד מהם אינו מישב את כל דברי ר"נ, ולכן הבין הרמב"ם את דברי ר"נ באופן אחר ופסק כך להלכה. על הסבר רב משרשיא כבר הקשתה הגמ' דאם עכו"ם בני עשוי נהו, גם במעשים שלא כדין צ"ל פסול הגט מדרבנן ולא מדאוריתא, ולדברי ר"נ אמר שמואל גט המעושה ביד עכו"ם שלא כדין אין בו ריח גט?!

גם תירוצה הסופי של הגמ' שעכו"ם לאו בני עשוי נהו לא מתישב יפה בדברי ר"נ אמר שמואל, שהרי לתירוץ זה אף עכו"ם המעשים כדין, הגט צריך להיות בטל מדאורייתא דהרי לאו בני עשוי נהו, ומלשון דברי ר"נ אמר שמואל שאמר פסול ופוסל הן על עכו"ם המעשים כדין והן על ישראל המעשים שלא כדין, משמע שדינם זהה – שהפסול הוא מדרבנן. היות והבין הרמב"ם שלא יתכן שישראל שמעשים שלא כדין פסולם יהיה מדאורייתא, סו"ס בני עשוי נהו. ועוד, דמלשון המשנה, ובגויים פסול משמע שהפסול מדרבנן. ועוד, דלדעת הרמב"ם² אדם שמן הדין חייב לגרש, אכן רוצה לגרש אלא שיצרו הרע תוקפו. וא"כ גם אם נתן גט בגלל שאנסוהו גויים, אם לבסוף נתן גט זהו רצונו האמיתי, וא"כ פסול מחמת מי שאנסו יכול להיות רק מדרבנן⁷.

4. ודברי הלח"מ עולים בקנה אחד עם המשך דברי הרמב"ם בהלכה כ' שם, שאין גדר אנוס על מי שמצווה בדבר ויצרו הרע מונעו מלעשותו כיון שרצונו הפנימי הינו לקיים המצוה.

5. גיטין פ"ט ט' סע"י כ"ז באמצעו.

6. על הרמב"ם פרק ב' מהלי גירושין הל' כ'.

7. ועוד, דאם היה הגט בטל מדאוריתא, היה ר"נ משתמש בלשון "הגט בטל" ואף יותר מכן בלשון "אין בו ריח גט" כפי שציין בעכו"ם המעשה שלא כדין [אלא שצריך היה להוסיף דגורו בו חכמים שיפסול לכהונה מחשש שמה תתלה עצמה בעכו"ם] וע"ע בלח"מ פ"ב מהלי גירושין הל' כ', שתירץ בענין אחר להבין ה"פסול ופוסל" דהיינו מדרבנן.

לפיכך פסק הרמב"ם כר"נ אמר שמואל, ועכו"ם בני עשוי הם, ולכן באנסוהו עפ"י דין אין פיסולם אלא מדרבנן, מחשש שמא תתלה עצמה בעכו"ם. אך בעכו"ם העושה שלא כדין, חששם של חכמים היה גדול יותר שמא תתלה עצמה בעכו"ם, כיון שתדע שאם תבוא לב"ד ישראל לא יכפו את בעלה ליתן לה גט. לכן תקנו חכמים בגט זה שלא יהא בו אף ריח הגט⁸ ולא תוכל להנשא על פיו, ואם תנשא תצא ובניה ממזרים. אולם אף שהחמירו בו שאין בו ריח הגט כלל ובניה ממזרים מ"מ לא הווי פסול דאוי.

8. ואולי בגלל שגם "המגרש – אדעתא דרבנן מגרשי".